

ARVUSTUS

Peeter Espak. *The God Enki in Sumerian Royal Ideology and Mythology*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2010, 284 lk.

Peeter Espak on kirjutanud põhjaliku uurimuse, mis käsitleb sumeri jumala Enkiga ja semiidi Eaga seotud küsimusi ja hüpoteese. Paljusid neist ei ole varem piisavalt analüüsitud või üldse esile toodud.

Siiski pole antud töö esimene Enki/Ea küsimustele pühendatud monograafia, vaid tegemist on sellest valdkonnast juba kolmandaga. Esimene suur ja põhjalik uurimistöö pärineb Margaret W. Greeni sulest (1975),¹ teisena tuleb nimetada Hannes D. Galteri 1983. aastal ilmunud doktoritööd.² Mõlemad käsitlused on juba üsna vananenud ja pealegi esineb Galteri omas kohati üsna tõsiseid, töö väärtust kahandavaid puudujääke. Muidugi on mainimist väärt ka mõned artiklid, milles tegeletakse suuremal või vähemal määral Enki teoloogiaga, kuid tavaliselt käsitlevad need vaid mõnd üksikut Enki kultusega seotud aspekti.³

Seega puudus kuni Peeter Espaki monograafia ilmumiseni assürioloogia erialakirjanduses autentne põhjalik käsitlus selle jumaluse kultusest, tema rollist ja positsioonist Mesopotaamia religioonis ning tähtsusest mütoloogias. Töö on kirjutatud heas inglise keeles, mis teeb selle veelgi väärtuslikumaks, sest nii on ta kättesaadav ka rahvusvahelisel areenil.

Peeter Espak arendab magistratöös alustatud uuringuid, hõlmates ajastuid varadünastilisest Sumerist Vana-Babülooniani (Ur-Nanšest kuni Ammi-saduqani). Autor on läbi töötanud kõik tähtsamad allikad kõikidest Mesopotaamia ajaloo perioodidest ajavahemikus 2500–1500 eKr.

Uurimus koosneb üheksast peatükist. 1–7, ühtlasi ka kõige mahukam osa, on üles ehitatud kronoloogiliselt ajalooperioodide kaupa, on loogiline ning selge ning annab väga hea ja detailse ülevaate Enki kultuse arenguloost erinevatel perioodidel:

¹Margaret W. Green. Eridu in Sumerian Literature. PhD dissertation. University of Chicago, 1975.

²Hannes D. Galter. Der Gott Ea/Enki in der akkadischen Überlieferung: Eine Bestandsaufnahme des vorhandenen Materials. Dissertationen der Karl-Franzens-Universität Graz, 1983.

³Vt nt Inanna ja Enki küsimusi analüüsivaid uurimusi: Gertrud Farber-Flügge. Der Mythos “Inanna und Enki” unter besonderer Berücksichtigung der Liste der ME. — *Studia Pohl* 10. Roma: Biblical Institute Press, 1973; Владимир Емельянов. Инанна и Энки: Текст и ритуал. — *Ассириология и египтология*. Санкт-Петербург, 2004, lk 73–85; Horst Steible. Ein Lied an den Gott Haja mit Bitte für den König Rim-Sîn von Larsa. Ph.D. dissertation. Albert-Ludwigs-Universität zu Freiburg, 1967.

varadünastilisel ajastul, Akkadi ajastul, II Lagaši dünastia hegemooni ajal, Ur III perioodil, I Isini dünastia ajal, Larsa dünastia ajastul ning I Babüloonia dünastia võimuperioodil.

Kaheksas peatükk käsitleb jumal Enki/Ea rolli mütoloogias, eelkõige loomis- müütides. Espaki töö kroonina pälvib tähelepanu üheksas peatükk: “Enki ja arhailine sumeri religioon: Rivaalitsemise küsimus Enki ja Enlili teoloogia vahel”. Enlili ja Enki teoloogia rivaalitsemine on põnev, samas ka väga keeruline teema — seda ei ole varem põhjalikult käsitletud ega terviklikku pilti loodud. Peeter Espakil on see õnnestunud.

Kiitust väärivad ka sumeri ja akkadi keelest tehtud, filoloogiliselt väga korrektsed tõlked.

Töösse oleks võinud lisada varadünastilise ajastu alguse, aga ka sellele eelnevad arhailised perioodid, nagu Uruki ajastu ja Ğemdet-Nasr'i. Nimetatud perioodide puudumist võib ilmselt seletada asjaoluga, et nendega tegeles Peeter Espak juba oma magistritöös⁴ ega pidanud neid vajalikuks doktoritöösse lisada. Siiski loodan siiralt, et Peeter Espak jätkab uurimistööd antud teemal ning uus, laiendatud monograafia Enkist sisaldab ka neid kõige varasemaid eposse.

Pole kahtlustki, et Peeter Espaki monograafia on väärt käsiraamat kõigile, kelle uurimisalaks on muistne Lähis-Ida mütoloogia, religioon või ajalugu, ning ka tulevaste teadlaspõlvkondadele, kes kavatsevad pühenduda sumeri ja akkadi religiooni või Mesopotaamia riikliku ideoloogia uurimisele.

Vladimir Sazonov

⁴Peeter Espak. Ancient Near Eastern Gods Enki and Ea: Diachronical Analysis of Texts and Images from the Earliest Sources to the Neo-Sumerian Period. Master's thesis. Tartu Ülikool, 2006.